

ТЕМА 1. Концептуальні засади міжнародної економічної діяльності України

1. Сутність міжнародної економічної діяльності та її роль для національної економіки.

Міжнародна економічна діяльність України становить неоднорідний та багатоаспектний предмет *вивчення*. Її можна розглядати і в контексті національних інтересів, і в регіональному та глобальному масштабах. У першому аспекті така діяльність є засобом досягнення підприємницьких і загальнодержавних цілей у процесі співробітництва із зарубіжними партнерами. У другому — весь господарський механізм України постає невід’ємною складовою світової економіки, елементом більш загальної системної цілісності, інтернаціональних ринкових структур.

Міжнародні господарські зв’язки для нашої країни є одним із ключових факторів розвитку. Разом з тим практика довела безпідставність уявлень про автоматичне розв’язання завдань розвитку тільки завдяки обмеженим заходам фінансового та структурного характеру (антиінфляційних, жорстких монетарних обмежень, формальних роздержавлення, демонополізації та приватизації). Необхідним є проведення активної державної політики, забезпечення сприятливих нормативних та організаційних передумов міжнародної економічної діяльності. Передусім стоїть завдання подолати такі головні перешкоди:

- 1) недосконалість та нестабільність законодавчої бази міжнародної економічної діяльності, узгодження системи митного, податкового регулювання, механізмів банкрутства;
- 2) адміністративні і фінансові обмеження, несприятливі для експортно-імпортних та інвестиційних операцій умови митного та податкового регулювання;
- 3) дефіцит інституцій і організаційних структур підтримки та обслуговування міжнародної економічної діяльності, зокрема інформаційних, маркетингових, дослідних, аналітичних центрів, консалтингових та інжинірингових служб.

Завданнями особливого порядку, які виходять далеко за межі міжнародної економічної проблематики, але являють собою необхідну передумову оптимізації участі України у світогосподарських відносинах, є подолання тінізації та криміналізації суспільно-господарського життя в країні, бюрократизації та корумпованості управлінських структур, забезпечення політичної стабільності та проведення загальної структурної реформи.

Широке тлумачення терміна «міжнародна економічна діяльність» охоплює всі форми господарювання, до яких залучаються різнонаціональні за походженням або місцем свого перебування кооперанти, агенти підприємницької та регулятивної діяльності.

Феномен міжнародної економічної діяльності виникає там і тоді, де і коли має місце перетинання кордонів митних територій такими реальними об’єктами, як: товари; послуги; капітали; сировинні ресурси; люди. Отже, враховуючи критерії та особливості міжнародної економічної діяльності, можна дати таке визначення.

Міжнародна економічна діяльність — це цілісна система господарських зв’язків між національними економіками різних країн, належних до них або утворених ними суб’єктами господарського життя, а також міжнародними організаціями, яка має характерні лише для себе взаємозв’язки, закономірності та реалізує ті специфічні інтереси, які пов’язані з використанням переваг міжнародного співробітництва, поділу праці та факторного розміщення.

У прикладному плані має значення офіційне тлумачення розглядуваних понять чинним у країні законодавством. Його містить ст. 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», де існує лише термін «зовнішньоекономічна

діяльність», а не «міжнародна економічна діяльність». Так, **зовнішньоекономічна діяльність** — це діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами.

У Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» виділено принципи ЗЕД (стаття 2).

Таблиця 2. Принципи здійснення зовнішньоекономічної діяльності

№ з/п	Принцип	Характеристика принципу
1	Принципом суверенітету народу України у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності	Полягає у: - виключному праві народу України самостійно та незалежно здійснювати зовнішньоекономічну діяльність на території України, керуючись законами, що діють на території України; - обов'язку України неухильно виконувати всі договори і зобов'язання України в галузі міжнародних економічних відносин;
2	Принципом свободи зовнішньоекономічного підприємництва	Полягає у: - праві суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності добровільно вступати у зовнішньоекономічні зв'язки; - праві суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності здійснювати її в будь-яких формах, які прямо не заборонені чинними законами України; - обов'язку додержувати при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності порядку, встановленого законами України; - виключному праві власності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності на всі одержані ними результати зовнішньоекономічної діяльності;
3	Принципом юридичної рівності і недискримінації	Полягає у: і - рівності перед законом всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, незалежно від форм власності, в тому числі держави, при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності; - забороні будь-яких, крім передбачених цим Законом, дій держави, результатом яких є обмеження прав і дискримінація суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, а також іноземних суб'єктів господарської діяльності за формами власності, місцем розташування та іншими ознаками; - неприпустимості обмежувальної діяльності з боку будь-яких її суб'єктів, крім випадків, передбачених цим Законом;
4	Принципом верховенства закону	Полягає у: - регулюванні зовнішньоекономічної діяльності тільки законами України; - забороні застосування підзаконних актів та актів управління місцевих органів, що у будь-який спосіб створюють для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності умови менш сприятливі, ніж ті, які встановлені законами України;
5	Принципом захисту інтересів суб'єктів	Полягає у тому, що Україна як держава: - забезпечує рівний захист інтересів всіх суб'єктів

№ з/п	Принцип	Характеристика принципу
	зовнішньоекономічної діяльності	зовнішньоекономічної діяльності та іноземних суб'єктів господарської діяльності на її території згідно з законами України; - здійснює рівний захист всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України за межами України згідно з нормами міжнародного права; - здійснює захист державних інтересів України як на її території, так і за її межами лише відповідно до законів України, умов підписаних нею міжнародних договорів та норм міжнародного права;
6	Принципом еквівалентності обміну	Полягає у: неприпустимості демпінгу при ввезенні та вивезенні товарів

У разі застосування неадекватних підходів у регулюванні, втрати керованості процесами співробітництва зовнішній чинник може спричинити дестабілізацію економіки. Особливо актуальною така небезпека є України. Тому важливим є забезпечення сталого розвитку **відкритої економіки**.

Відкритою економікою можна назвати *національний господарський комплекс, який бере участь у системі міжнародного поділу праці та опосередковує в ході міжнародної кооперації вагомую частину сукупного продукту, причому макроекономічна рівновага такого комплексу забезпечується за активної ролі міжнародного сектору*.

Більша економічна відкритість національного господарства означає поглиблення та урізноманітнення форм, а також розширення обсягів його взаємодії із зовнішнім світом. Важливим критерієм та принциповим змістом відкритості економіки є наявність ліберального режиму міжнародної економічної діяльності для ринкових суб'єктів. У свою чергу, ліберальність режиму міжнародної економічної взаємодії передбачає конкурентоспроможність національної економіки, її підприємницьких ланок.

Є й інший аспект глобальної конкуренції, який пов'язаний з прагненням створення додаткових порівняльних переваг. Ідеться про конкуренцію режимів торгівлі, сприятливих умов господарювання та регулятивних систем. Держави, лібералізуючи взаємні відносини та внутрішні господарські процеси, можуть отримувати тимчасові конкурентні переваги. Ці переваги можуть проявлятися в зниженні технічних, трансакційних витрат, а відтак і в зменшенні кінцевої ціни продукції, підвищуючи її конкурентоспроможність.

Характеризуючи ступінь відкритості конкретної економіки, слід враховувати й те, що акцент у міжнародних економічних зв'язках певної країни може припадати як на торгівлю товарами (особливо показовий приклад становлять країни — експортери енергосировинних ресурсів — Кувейт, Бахрейн, ОАЕ), послугами (для деяких країн міжнародні послуги, зокрема міжнародний туризм, є не тільки провідною статтею міжнародної економічної діяльності, а й важливим, інколи головним джерелом формування бюджету — Кіпр, Монако), так і на фінансово-кредитні операції (Швейцарія). Відкриті економічні системи України, інших держав, які перебувають на трансформаційному етапі розвитку, а також багатьох країн, що розвиваються, характеризуються відносно слабкішими конкурентними позиціями на світових ринках, залежністю від зовнішніх кредитних надходжень.

На стані відкритої економіки України протягом років реформ негативно позначалися занадто високі показники інфляції та зростання цін, які «тягнули» за собою показники ставок кредитування. Останнє, у свою чергу, погіршувало умови інвестування, зокрема

інвестування міжнародного. Утім, на етапі виходу з кризи саме цю проблему, як очікується, значною мірою вдасться розв'язати. Щоправда, погіршення світової кон'юнктури призведе до нових ускладнень у формуванні платіжного балансу, передусім рахунку поточних операцій, через зниження попиту на вітчизняну експортну продукцію.

Результати, яких було досягнуто країнами у процесі здійснення посткомуністичних реформ, значно різняться залежно від того, наскільки наполегливо та компетентно ці реформи проводилися. Причому йдеться як про наближення до принципової мети — створення ефективних ринкових систем, так і про розв'язання функціональних завдань, пов'язаних із інтеграцією у світову господарську систему.

Поняття «відкрита економіка» відрізняється від поняття «ефективна економіка», хоча вони і взаємозв'язані. Наприклад, у саму парадигму розвитку економіки Південної Кореї закладена ідея максимальної відкритості, причому умовою останньої, у свою чергу, є достатньо висока конкурентоспроможність як окремих виробників-експортерів, так і всього відтворювального комплексу цієї країни.

Отже, термін «відкритість» в економіці пов'язаний із поняттями «ефективність розвитку», «залежність» та багатьма іншими. Причому в сучасному світі у міру збільшення відкритості, як правило, підвищується й економічна ефективність як на макро-, так і на мікроекономічному рівні, а також збільшується взаємна залежність. Така взаємна залежність, яку умовно можна вважати «позитивною», є явищем цілком об'єктивним. Вона пов'язана з потенціалом міжнародного поділу праці та є супутнім явищем інтернаціоналізації, наприклад у межах європейської, північноамериканської інтеграції. Від неї слід відрізняти залежність «негативну», яка виникає через несприятливі стартові умови міжнародного співробітництва, дефіцит певних факторів виробництва або енергосировинних ресурсів, складність завдань ринкової трансформації, унаслідок використання неадекватних моделей управління економічними системами, наприклад в Україні, більшості інших нових незалежних держав, країн, що розвиваються.

Отже, до основних ***рис відкритої економіки*** слід віднести:

- збільшення частки зовнішньоекономічних операцій країни у загальному обсязі економічних операцій;
- забезпечення ліберальних правових, економічних, соціальних умов для розвитку міжнародної економічної діяльності національних та закордонних суб'єктів господарювання;
- стійкі конкурентні позиції національних суб'єктів господарювання на внутрішньому ринку та наявність конкурентних переваг для виходу або функціонування на зовнішніх ринках.

Основними показниками відкритості економіки країн є вартісні обсяги експортно-імпортних операцій, обсяги прямого та портфельного міжнародного інвестування, обсяги міждержавного кредитування, обсяг зовнішнього державного боргу, експортна квота, імпортна квота, зовнішньоторговельна квоти.

Експортна квота є показником рівня розвиненості експортної сфери країни, який розраховується як відношення вартісних обсягів експорту до вартісних обсягів ВВП. Зростання експортної квоти свідчить про зростання ступеня включення країни у світову економіку.

Імпортна квота - економічний показник, що характеризує значущість імпорту для національного господарства, для окремих галузей і виробництва, за різними видами продукції, та обчислюється як відношення вартісних обсягів імпорту до вартісних обсягів ВВП.

До більш комплексних показників відкритості економіки зазвичай відносять *зовнішньоторговельну квоту*, яка розраховується як відношення вартісного обсягу

зовнішньоторговельного товарообігу до вартісного обсягу ВВП країни.

Слід зазначити, що при розрахунку зовнішньоторговельної квоти не враховуються обсяги експорту й імпорту капіталу, валютно-фінансові складові. Також у багатьох країнах (Японії, США, Німеччині, Китаї, Франції, Італії, Іспанії) з місткими внутрішніми ринками рівень відкритості економіки за наведеними показниками є незначним, але ступінь впливу цих країн на світову економіку є істотнішим порівняно з країнами зі значно більшими показниками відкритості економіки (Бельгія, Ізраїль, Норвегія, Нідерланди, Швейцарія, Австрія, Люксембург).

Зовнішній державний борг - заборгованість держави по непогашених зовнішніх позиках і не виплачених по ним відсоткам, складається із заборгованості даної держави міжнародним і державним банкам, урядам, приватним іноземним банкам.

Оцінка рівня відкритості економіки України проводиться на основі визначення її місця в міжнародному економічному середовищі шляхом дослідження різних світових рейтингів країни, що буде розкрито далі.

2. Форми міжнародної економічної діяльності¹.

Міжнародна економічна діяльність опосередковується численними формами співробітництва різних країн, виробничих, торговельних комерційних контактів, які виходять за межі окремих держав, а також засобів регулювання зазначених контактів з боку національних та міжнародних інституцій. Ці форми відповідають характеру традиційної спеціалізації, яка пов'язана із досягнутими рівнями економічного розвитку та розміщенням факторів виробництва, природних багатств, а також спеціалізації, яка формується згідно з уявленнями про доцільні напрями концентрації трудових зусиль для виробників та країн у цілому.

На практиці дія об'єктивних та суб'єктивних факторів міжнародної економічної діяльності тими або іншими агентами ринкового життя реалізується в конкретних сферах господарювання або формах, видах підприємництва. У різних країнах заведено різні схеми класифікації зазначених форм. Це зумовлюється особливими національними традиціями, ступенем економічної свободи в різних країнах, різницею в системах правового, інституційно-нормативного регулювання, навіть певною довільністю трактування тих або інших явищ економічного життя.

Наприклад, міжнародну науково-технічну кооперацію за низкою формальних ознак можна відносити до сфери послуг. Вона ж може бути метою та органічним наслідком міграції капіталів, які вкладаються у високотехнологічні виробництва. До міжнародних валютно-фінансових відносин часто зараховують зарубіжне інвестування капіталів і міжнародний кредит. Але для цілей практичного вивчення мікроекономічних аспектів міжнародної економічної діяльності, як у нашому випадку, доцільним є саме більш докладний предметний поділ.

Отже, багато в чому проблема класифікації форм міжнародної економічної діяльності — це проблема вибору відповідних критеріїв, причому такий вибір має бути адекватним реаліям часу. Одна справа — коли в економіко-історичному контексті йдеться про оцінку процесів співробітництва за часів А. Сміта, коли безумовно панівною та майже виключною їх формою була торгівля, коли не існувало інститутів валютних спекуляцій, і зовсім інша — оцінка пізніших, а тим більше сучасних форм міжнародної економічної діяльності.

Відповідно до ст. 4 ЗУ «Про ЗЕД», до видів зовнішньоекономічної діяльності, які здійснюють в Україні суб'єкти цієї діяльності, належать:

- експорт та імпорт товарів, капіталів та робочої сили;
- надання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності України послуг іноземним суб'єктам господарської діяльності, в тому числі: виробничих, транспортно-експедиційних, страхових, консультаційних, маркетингових, експортних, посередницьких, брокерських, агентських, консигнаційних, управлінських, облікових, аудиторських, юридичних, туристських та інших, що прямо і виключно не заборонені законами України; надання вищезазначених послуг іноземними суб'єктами господарської діяльності суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності України;
- наукова, науково-технічна, науково-виробнича, виробнича, навчальна та інша кооперація з іноземними суб'єктами господарської діяльності; навчання та підготовка спеціалістів на комерційній основі;
- міжнародні фінансові операції та операції з цінними паперами у випадках, передбачених законами України;

¹ Ст. 4 ЗУ Про ЗЕД // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>

- кредитні та розрахункові операції між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності; створення суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності банківських, кредитних та страхових установ за межами України; створення іноземними суб'єктами господарської діяльності зазначених установ на території України у випадках, передбачених законами України;

- спільна підприємницька діяльність між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності, що включає створення спільних підприємств різних видів і форм, проведення спільних господарських операцій та спільне володіння майном як на території України, так і за її межами;

- підприємницька діяльність на території України, пов'язана з наданням ліцензій, патентів, ноу-хау, торговельних марок та інших нематеріальних об'єктів власності з боку іноземних суб'єктів господарської діяльності; аналогічна діяльність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності за межами України;

- організація та здійснення діяльності в галузі проведення виставок, аукціонів, торгів, конференцій, симпозіумів, семінарів та інших подібних заходів, що здійснюються на комерційній основі, за участю суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності; організація та здійснення оптової, консигнаційної та роздрібної торгівлі на території України за іноземну валюту у передбачених законами України випадках;

- товарообмінні (бартерні) операції та інша діяльність, побудована на формах зустрічної торгівлі між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності;

- орендні, в тому числі лізингові, операції між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності;

- операції по придбанню, продажу та обміну валюти на валютних аукціонах, регульованих грошових ринках та на міжбанківському валютному ринку;

- роботи на контрактній основі фізичних осіб України з іноземними суб'єктами господарської діяльності як на території України, так і за її межами; роботи іноземних фізичних осіб на контрактній оплатній основі з суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності як на території України, так і за її межами;

- інші види зовнішньоекономічної діяльності, не заборонені прямо і у виключній формі законами України.

Посередницькі операції, при здійсненні яких право власності на товар не переходить до посередника (на підставі комісійних, агентських договорів, договорів доручення та інших), здійснюються без обмежень.

3. Суб'єкти міжнародної економічної діяльності в Україні.²

Формування ефективної системи міжнародної економічної діяльності України вимагає урахування особливостей усіх її діючих агентів, причому не тільки комерційних, а й виключно регулюючих, резидентів та нерезидентів України. Такий підхід дає змогу більш ґрунтовно оцінити характер застосовуваних ними інструментів, торговельних, інвестиційних та інших форм співробітництва.

Навіть стислий перелік форм міжнародної економічної діяльності дає змогу зробити висновок про те, що в ній беруть участь різнотипні, навіть різнорівневі суб'єкти, які мають принципово різні цілі. Одні з них прагнуть до прибутку, інші намагаються встановити своєрідні правила гри, очікуючи, що їхня діяльність принесе користь тим чи іншим учасникам міжнародного співробітництва або суспільству, міжнародному співтовариству в цілому в опосередкованій формі.

Для того щоб провести класифікацію суб'єктів міжнародної економічної діяльності, оберемо комбінований підхід: а саме: врахуємо, з одного боку, природу, принципові інтереси учасників ринкових відносин, а з іншого — рівні їхньої політики, масштаби, в яких відповідна політика реалізується.

Щодо рівнів економічної діяльності, то умовно можна виділити такі:

- 1) мікроекономічний;
- 2) макроекономічний;
- 3) між- або наддержавний.

Що стосується інтересів, то вони можуть бути пов'язані або зі збільшенням прибутку, або зі створенням певних режимів, умов господарювання. Відповідно суб'єкти міжнародної економічної діяльності належать до одного з двох принципово відмінних класів:

- а) підприємницького;
- б) регулюючого.

Класифікаційна належність конкретних суб'єктів визначає і переважний характер їхньої міжнародної економічної діяльності, а також права, взаємні зв'язки та повноваження. Ринковий характер економічної системи України зумовив зниження ролі адміністративної складової зазначених відносин. Відійшли в минуле реалії радянських часів, коли існувала так звана державна монополія зовнішньої торгівлі, а вихід на зовнішній ринок не тільки потребував відповідних дозволів та регламентуючих заходів, а й мав уписуватись у механізм директивного планування.

З урахуванням викладеного розглянемо перелічені рівні суб'єктів міжнародної економічної діяльності, враховуючи їхню природу та характер принципових інтересів.

Мікроекономічний рівень. Основною господарською ланкою, що опосередковує процес інтернаціоналізації економічного життя, є підприємства. Суб'єктами міжнародної підприємницької діяльності в будь-якій країні є ті юридичні, фізичні особи, організаційні структури, які наділені відповідною дієздатністю та правами.

Відповідно до ст. 3 ЗУ «Про ЗЕД», суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності в Україні є:

- фізичні особи - громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства, які мають цивільну правоздатність і дієздатність згідно з законами України і постійно проживають на території України;

- юридичні особи, зареєстровані як такі в Україні і які мають постійне місцезнаходження на території України (підприємства, організації та об'єднання всіх видів, включаючи акціонерні та інші види господарських товариств, асоціації, спілки, концерни, консорціуми,

² Ст. 3 ЗУ Про ЗЕД // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>

торговельні доми, посередницькі та консультаційні фірми, кооперативи, кредитно-фінансові установи, міжнародні об'єднання, організації та інші), в тому числі юридичні особи, майно та/або капітал яких є повністю у власності іноземних суб'єктів господарської діяльності;

- об'єднання фізичних, юридичних, фізичних і юридичних осіб, які не є юридичними особами згідно з законами України, але які мають постійне місцезнаходження на території України і яким цивільно-правовими законами України не заборонено здійснювати господарську діяльність;

- структурні одиниці іноземних суб'єктів господарської діяльності, які не є юридичними особами згідно з законами України (філії, відділення, тощо), але мають постійне місцезнаходження на території України;

- спільні підприємства за участю суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, зареєстровані як такі в Україні і які мають постійне місцезнаходження на території України;

державні замовники у сфері оборони;

- інші суб'єкти господарської діяльності, передбачені законами України.

Україна в особі її органів, місцеві органи влади і управління в особі створених ними зовнішньоекономічних організацій, які беруть участь у зовнішньоекономічній діяльності, а також інші держави, які беруть участь у господарській діяльності на території України, діють як юридичні особи згідно з частиною четвертою статті 2 цього Закону і законами України.

Мікроекономічний, як і інші рівні міжнародної економічної діяльності, має свої функціональні відмінності, специфічне коло суб'єктів, цілі, а також засоби реалізації цих цілей. Спочатку розглянемо основну групу мікроекономічних суб'єктів, а саме підприємницьку.

На цьому рівні міжнародна економічна діяльність — це заходи ринкової політики з боку комерційних структур, які виходять за межі національної держави. Зауважимо, що поняття «мікроекономічний рівень» є певною мірою умовним. До його суб'єктів зараховують як підприємства малого бізнесу, галузеві фірми, які здійснюють експортно-імпорتنі операції, так і великі транснаціональні корпорації (ТНК), діяльність яких уже за самою своєю природою не може не мати міжнародного характеру. Таким чином, щорічний комерційний обіг «мікроструктури», наприклад великої корпорації, може значно перевищувати ВВП «макроструктури» — невеликої та навіть середньої за розмірами країни.

Із сказаного видно, що підприємницькі організації можуть мати як мононаціональну, так і інтернаціональну природу. Переважну більшість українських учасників міжнародної економічної діяльності можна віднести до категорії мононаціональних. Це підприємства, які перебувають як у приватній, так і в державній власності.

Проте останнім часом в Україні дедалі більше поширюються інтернаціональні форми співробітництва, які виникають унаслідок лібералізації руху факторів виробництва, капіталу у формі транснаціональних корпорацій, їхніх філій, відділень, дочірніх компаній, а також спільних підприємств.

Але усі ці форми поєднуються характерними для суб'єктів бізнесу цілями, що є взаємозв'язаними та взаємообумовленими:

- максимізація індивідуального прибутку, оскільки міжнародна економічна діяльність розглядається як субстанція інколи безальтернативної сфери реалізації комерційних

інтересів (порівняно з цією метою решта цілей може розглядатися як засоби реалізації);

- розширення виробництва як самостійна мета господарської діяльності та запорука збільшення прибутків, зменшення конкурентних ризиків та засіб боротьби з конкурентами через їх поглинання;

- розширення ринків збуту завдяки проникненню або розширенню такого проникнення в господарську сферу зарубіжних країн;

- підвищення ефективності міжнародної господарської діяльності через наближення виробництва до споживачів у випадках здійснення зарубіжного інвестування, активізації міжнародної маркетингової політики;

- подолання інституційних, тарифних та нетарифних перешкод — обминання або зниження митних стягнень, національних обмежень на реалізацію тих або інших торговельних операцій адміністративного характеру;

- розв'язання проблем, пов'язаних із нестабільністю міжнародних цін та співвідносних цінових показників (передусім через ревальвацію та девальвацію валют).

Окрему групу підприємницьких суб'єктів міжнародної економічної діяльності становлять кредитно-фінансові установи, які є не просто «гравцями», а й регуляторами ринку, отже відіграють подвійну роль. Така подвійна роль взагалі є характерною для банківських установ, агентств страхування та інших форм фінансового обслуговування.

Щодо регулятивних мікроекономічних структур, то ними є об'єднання підприємців, інформаційні структури, аудиторські, юридичні фірми, у створенні яких могли більшою або меншою мірою брати участь державні організації.

Нарешті, мікроекономічні суб'єкти міжнародної економічної діяльності відповідно до своїх комерційних інтересів та можливостей можуть відігравати роль як замовників, так і виконувачів посередницьких послуг.

Згідно зі ст. 5 ЗУ «Про ЗЕД», всі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності мають рівне право здійснювати будь-які її види, прямо не заборонені законами України, незалежно від форм власності та інших ознак:

- фізичні особи мають право здійснювати зовнішньоекономічну діяльність з моменту набуття ними цивільної дієздатності згідно з законами України (фізичні особи, які мають постійне місце проживання на території України, мають зазначене право, якщо вони зареєстровані як підприємці згідно з Законом України "Про підприємництво"; фізичні особи, які не мають постійного місця проживання на території України, мають зазначене право, якщо вони є суб'єктами господарської діяльності за законом держави, в якій вони мають постійне місце проживання або громадянами якої вони є;

- юридичні особи мають право здійснювати зовнішньоекономічну діяльність відповідно до їх статутних документів з моменту набуття ними статусу юридичної особи.

Іноземні суб'єкти господарської діяльності, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність на території України, мають право на відкриття своїх представництв на території України. Реєстрацію представництв інших іноземних суб'єктів господарської діяльності здійснює центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики протягом 60 робочих днів з дня подання іноземним суб'єктом господарської діяльності документів на реєстрацію. Для реєстрації представництва іноземного суб'єкта господарської діяльності на території України необхідно подати:

- заяву з проханням про реєстрацію представництва, яка складається у довільній формі;

- виписку з торговельного (банківського) реєстру країни, де іноземний суб'єкт господарської діяльності має офіційно зареєстровану контору;

- довідку від банківської установи, в якій офіційно відкрито рахунок подавця;

- довіреність на здійснення представницьких функцій, оформлену згідно з законом

країни, де офіційно зареєстровано контору іноземного суб'єкта господарської діяльності.

Документи, зазначені вище, мають бути нотаріально засвідчені за місцем їх видачі і легалізовані належним чином в консульських установах, які представляють Україну, якщо міжнародними договорами України не передбачено інше. За реєстрацію представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності з них стягується плата у розмірі, що встановлюється Кабінетом Міністрів України і який не повинен перевищувати фактичних витрат держави, пов'язаних з цією реєстрацією.

У разі відмови центрального органу виконавчої влади з питань економічної політики зареєструвати представництво іноземного суб'єкта господарської діяльності або неприйняття рішення з цього питання у встановлений 60-денний строк іноземний суб'єкт господарської діяльності може оскаржити таку відмову в судових органах України. У разі зміни назви, юридичного статусу, юридичної адреси чи оголошення іноземного суб'єкта господарської діяльності неплатоспроможним або банкрутом його представництво на території України зобов'язане повідомити про це центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики у семиденний строк.

Господарська, в тому числі зовнішньоекономічна діяльність іноземних суб'єктів господарської діяльності на території України, регулюється законами України щодо порядку здійснення іноземними особами господарської діяльності на території України. У разі, якщо зазначена діяльність пов'язана з іноземними інвестиціями, вона регулюється відповідними законами України.

4. Суб'єкти регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.³

Макроекономічний рівень. Розглядаючи суб'єктів міжнародної економічної діяльності на макрорівні, слід враховувати її подвійну природу. Адже це водночас і господарська, і регулятивна практика держави в особі повноважних її органів, які безпосередньо організовують рух через кордони предметів міжнародного співробітництва або діяльність яких спрямована на формування режиму такого співробітництва.

Коли йдеться про макрорівень суспільного життя, то, як правило, мають на увазі державну політику, що захищає інтереси суспільства в цілому. Так само і стосовно макрорівня міжнародної економічної діяльності — він є сферою реалізації інтересів країни в цілому. Причому такі інтереси можуть як збігатися з інтересами окремих приватних учасників міжнародного співробітництва, так і суперечити їм.

У першому випадку (збіг інтересів) типовими ситуаціями є укладання рамкових угод з іншими державами (угрупованнями держав) про розширення обсягів співробітництва, протекціоністський захист вітчизняних виробників (вочевидь всупереч інтересам зарубіжних конкурентів) через запровадження митних тарифів та нетарифних обмежень.

У другому випадку (суперечність інтересів) головним орієнтиром державної політики є приведення до відповідності з інтересами суспільства в цілому інтересів приватних. (Звичайно, що йдеться про суб'єктивно визначені пріоритети та засоби їх забезпечення, адже уявні цілі можуть бути недостатньо обґрунтованими, а засоби, які обираються задля їх досягнення, — помилковими).

Причому застосовуються як заходи централізації доходів (у формі митних зборів, інших податків), аналогічні до тих, які мають місце і в інших сферах господарської діяльності, так і прямі обмеження. Такі прямі обмеження пов'язані з можливими макроекономічними дисбалансами, до яких може призвести міжнародна економічна діяльність великої кількості мікросуб'єктів, а також із такими ситуаціями, коли наявні макроекономічні дисбаланси примушують державу вдаватися до певних обмежень.

Можливі макроекономічні дисбаланси, які породжує міжнародне співробітництво, це — значне негативне сальдо поточних операцій (перевищення імпорتنих платежів та трансфертних виплат над експортними та трансфертними надходженнями, небезпечна масова міграція спекулятивних капіталів). Надмірне надходження останніх може не тільки спричинити інфляційні тенденції, а й викликати кризові явища на валютному та фондовому ринках у випадках раптових відпливів таких «гарячих грошей». Інші вимушені обмеження на проведення міжнародних економічних операцій з боку державних структур можуть бути викликані тим, що в країні з розбалансованою соціально-розподільчою сферою використовуються дотації, наприклад на виробництво хліба, інших продуктів масового вжитку широких малозабезпечених верств населення. У цьому разі вивезення готових виробів може означати державні дотації не національним, а закордонним споживачам.

Як відзначалося, основним цільовим призначенням інститутів макрорівня є встановлення «правил гри», адекватних режиму міжнародної економічної діяльності. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні здійснюється:

- 1) Україною як державою в особі її органів в межах їх компетенції;
- 2) недержавними органами управління економікою (товарними, фондовими, валютними біржами, торговельними палатами, асоціаціями, спілками та іншими організаціями координаційного типу), що діють на підставі їх статутних документів;
- 3) самими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності на підставі відповідних координаційних угод, що укладаються між ними.

³ Ст. 7-13 Розділ II ЗУ Про ЗЕД // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>

Відповідно до ст. 7 ЗУ «Про ЗЕД», регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні здійснюється згідно з принципами, визначеними у статті 2, з метою:

- забезпечення збалансованості економіки та рівноваги внутрішнього ринку України;
- стимулювання прогресивних структурних змін в економіці, в тому числі зовнішньоекономічних зв'язків суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України;
- створення найбільш сприятливих умов для залучення економіки України в систему світового поділу праці та її наближення до ринкових структур розвинутих зарубіжних країн.

Регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні здійснюється за допомогою:

- законів України;
- передбачених в законах України актів тарифного і нетарифного регулювання, які видаються державними органами України в межах їх компетенції;
- економічних заходів оперативного регулювання (валютно-фінансового, кредитного та іншого) в межах законів України;
- рішень недержавних органів управління економікою, які приймаються за їх статутними документами в межах законів України;
- угод, що укладаються між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності і які не суперечать законам України.

На території України згідно з цим Законом запроваджуються такі **правові режими для іноземних суб'єктів господарської діяльності**:

- національний режим, який означає, що іноземні суб'єкти господарської діяльності мають обсяг прав та обов'язків не менший, ніж суб'єкти господарської діяльності України. Національний режим застосовується щодо всіх видів господарської діяльності іноземних суб'єктів цієї діяльності, пов'язаної з їх інвестиціями на території України, а також щодо експортно-імпортних операцій іноземних суб'єктів господарської діяльності тих країн, які входять разом з Україною до економічних союзів;

- режим найбільшого сприяння, який означає, що іноземні суб'єкти господарської діяльності мають обсяг прав, преференцій та пільг щодо мит, податків та зборів, якими користується та/або буде користуватися іноземний суб'єкт господарської діяльності будь-якої іншої держави, якій надано згаданий режим, за винятком випадків, коли зазначені мита, податки, збори та пільги по них встановлюються в рамках спеціального режиму, визначеного нижче. Режим найбільшого сприяння надається на основі взаємної угоди суб'єктам господарської діяльності інших держав згідно з відповідними договорами України та застосовується у сфері зовнішньої торгівлі;

- спеціальний режим, який застосовується до територій спеціальних економічних зон, а також до територій митних союзів, до яких входить Україна, і в разі встановлення будь-якого спеціального режиму згідно з міжнародними договорами за участю України.

В Україні згідно з цим Законом запроваджуються такі **правові режими для товарів, що імпортується з держав - членів Світової організації торгівлі (СОТ)**:

- національний режим, який означає, що стосовно імпортованих товарів походженням з держав - членів СОТ надається режим не менш сприятливий, ніж для аналогічних товарів українського походження щодо податків, зборів, встановлюваних законами та іншими нормативно-правовими актами правил та вимог до внутрішнього продажу, пропозиції до продажу, купівлі, транспортування, розподілу або використання товарів, а також правил внутрішнього кількісного регулювання, які встановлюють вимоги щодо змішування, переробки або використання товарів у певних кількостях чи пропорціях;

- режим найбільшого сприяння, який стосується мита, правил його справляння,

правил і формальностей у зв'язку з імпортом і означає, що будь-яка перевага, сприяння, привілей чи імунітет, які надаються стосовно будь-якого товару, що походить з будь-якої держави, повинні негайно і безумовно надаватися аналогічному товару, який походить з території держав - членів СОТ або держав, з якими укладено двосторонні або регіональні угоди щодо режиму найбільшого сприяння. Виключення щодо режиму найбільшого сприяння в формі преференцій можуть бути зроблені для товарів, що походять з держав, з якими Україна уклала угоди про вільну торгівлю або митний союз чи проміжні угоди, що у майбутньому призведуть до створення зон вільної торгівлі або митних союзів у межах розумного періоду часу (10 років), чи угоди про прикордонну торгівлю та застосування генеральної системи преференцій.

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності має забезпечувати:

- захист економічних інтересів України та законних інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності;
- створення рівних можливостей для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності розвивати всі види підприємницької діяльності незалежно від форм власності та всі напрями використання доходів і здійснення інвестицій;
- заохочення конкуренції та ліквідацію монополізму в сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Органи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Україна самостійно формує систему та структуру державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності на її території.

№ з/п	Суб'єкт регулювання	Повноваження
1	Верховна Рада України	<ul style="list-style-type: none">- прийняття, зміна та скасування законів, що стосуються зовнішньоекономічної діяльності;- затвердження головних напрямів зовнішньоекономічної політики України;- розгляд, затвердження та зміна структури органів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;- укладання міжнародних договорів України відповідно до законів України про міжнародні договори України та приведення чинного законодавства України у відповідність з правилами, встановленими цими договорами;- встановлення спеціальних режимів зовнішньоекономічної діяльності на території України відповідно до статей 24, 25 цього Закону;- затвердження списків товарів, експорт та імпорт яких забороняється згідно із статтями 16, 17 цього Закону;- прийняття рішень про застосування заходів у відповідь на дискримінаційні та/або недружні дії інших держав, митних союзів або економічних угруповань шляхом встановлення повної/часткової заборони (повного/часткового ембарго) на торгівлю, крім випадків, визначених цим Законом; позбавлення режиму найбільшого сприяння або пільгового спеціального режиму
2	Кабінет Міністрів України	<ul style="list-style-type: none">- вживає заходів до здійснення зовнішньоекономічної політики України відповідно до законів України;

№ з/п	Суб'єкт регулювання	Повноваження
		<ul style="list-style-type: none"> - здійснює координацію діяльності міністерств, інших центральних органів виконавчої влади щодо забезпечення провадження зовнішньоекономічної діяльності; координує роботу торговельних представництв України в іноземних державах; призначає керівників торговельних представництв України в іноземних державах за поданням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері економічного розвитку, погодженим з Міністерством закордонних справ України; погоджує призначення на посади в закордонних дипломатичних установах України працівників центральних органів виконавчої влади, до посадових обов'язків яких належать питання торговельно-економічного та секторального співробітництва. Призначення таких працівників здійснюється за поданням центральних органів виконавчої влади, погодженим з Міністерством закордонних справ України; - приймає нормативні акти управління з питань зовнішньоекономічної діяльності у випадках, передбачених законами України; - проводить переговори і укладає міжурядові договори України з питань зовнішньоекономічної діяльності у випадках, передбачених законами України про міжнародні договори України, забезпечує виконання міжнародних договорів України з питань зовнішньоекономічної діяльності всіма державними органами управління, підпорядкованими Кабінету Міністрів України, та залучає до їх виконання інші суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності на договірних засадах; - відповідно до своєї компетенції, визначеної законами України, вносить на розгляд Верховної Ради України пропозиції про систему міністерств, державних комітетів і відомств - органів оперативного державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, повноваження яких не можуть бути вищими за повноваження Кабінету Міністрів України, які він має згідно з законами України; - забезпечує складання платіжного балансу, зведеного валютного плану України; - здійснює заходи щодо забезпечення раціонального використання коштів Державного валютного фонду України; - забезпечує виконання рішень Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй з питань зовнішньоекономічної діяльності; - приймає рішення про застосування заходів у відповідь на дискримінаційні та/або недружні дії інших держав, митних союзів або економічних угруповань шляхом запровадження режиму ліцензування, або здійснення інших заходів відповідно до частин одинадцятої та дванадцятої статті 29 цього

№ з/п	Суб'єкт регулювання	Повноваження
		Закону
3	Національний банк України	<ul style="list-style-type: none"> - здійснює зберігання і використання золотовалютного резерву України та інших державних коштовностей, які забезпечують платоспроможність України; - представляє інтереси України у відносинах з центральними банками інших держав, міжнародними банками та іншими фінансово-кредитними установами та укладає відповідні міжбанківські угоди; - регулює курс національної валюти України до грошових одиниць інших держав; - здійснює облік і розрахунки по наданих і одержаних державних кредитах і позиках, провадить операції з централізованими валютними ресурсами, які виділяються з Державного валютного фонду України у розпорядження Національного банку України; - виступає гарантом кредитів, що надаються суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності іноземними банками, фінансовими та іншими міжнародними організаціями під заставу Державного валютного фонду та іншого державного майна України; - здійснює інші функції відповідно до Закону України "Про банки і банківську діяльність" та інших законів України. Національний банк України може делегувати виконання покладених на нього функцій банку для зовнішньоекономічної діяльності України
4	Центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики:	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечує проведення єдиної зовнішньоекономічної політики при здійсненні суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності виходу на зовнішній ринок, координацію їх зовнішньоекономічної діяльності, в тому числі відповідно до міжнародних договорів України; - здійснює контроль за додержанням всіма суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності чинних законів України та умов міжнародних договорів України; - проводить антидемпінгові, антисубсидійні та спеціальні розслідування у порядку, - виконує інші функції відповідно до законів України і Положення про центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері економічного розвитку
5	Митні органи:	- здійснюють митний контроль в Україні згідно з чинними законами України
6	Антимонопольний комітет України	- здійснює контроль за додержанням суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності законодавства про захист економічної конкуренції
7	Міжвідомча комісія з міжнародної	- здійснює оперативне державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні відповідно до законодавства України;

№ з/п	Суб'єкт регулювання	Повноваження
	торгівлі	<ul style="list-style-type: none"> - приймає рішення про порушення і проведення антидемпінгових, антисубсидійних або спеціальних розслідувань та застосування відповідно антидемпінгових, компенсаційних або спеціальних заходів; - приймає рішення про застосування заходів у відповідь на дискримінаційні та/або недружні дії інших держав, митних союзів або економічних угруповань у межах компетенції, визначеної законами України

До органів місцевого управління зовнішньоекономічною діяльністю належать:

- місцеві Ради народних депутатів України та їх виконавчі і розпорядчі органи;
- територіальні підрозділи (відділення) органів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України.

Компетенція органів місцевого самоврядування та їх виконавчих органів визначається цим Законом та Законом України "Про місцеве самоврядування в Україні". Нормативні акти органів місцевого самоврядування та їх виконавчих органів стосовно регулювання зовнішньоекономічної діяльності приймаються тільки у випадках, прямо передбачених законами України. Органи місцевого самоврядування та їх виконавчі органи діють як суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності лише через створені ними зовнішньоекономічні комерційні організації, які мають статус юридичної особи України.

Органи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України можуть створювати свої територіальні підрозділи (відділення), якщо це впливає з їх компетенції, яка визначається законами України та положеннями про ці органи.

Зазначені органи територіального регулювання зовнішньоекономічної діяльності створюються за погодженням з відповідними місцевими Радами народних депутатів України та в межах загального ліміту бюджетних коштів, що виділяються на утримання відповідних органів державного регулювання України. Дії зазначених підрозділів (відділень) не повинні суперечити нормативним актам місцевих Рад народних депутатів України, за винятком випадків, коли такі дії передбачені або впливають із законів України.

Принципи оподаткування при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності

Оподаткування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України здійснюється за такими принципами:

- Україна самостійно встановлює і скасовує податки і пільги для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України;
- ставки податків встановлюються і скасовуються Верховною Радою України за поданням Кабінету Міністрів України;
- рівень оподаткування встановлюється виходячи з необхідності досягнення та підтримання самоокупності і самофінансування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та з метою бездефіцитності платіжного балансу України;
- стабільність кількості видів і розмір податків гарантуються державою на строк не менш як 5 років;
- забороняється встановлювати інші податки, крім тих, що затверджені Верховною Радою України;
- ставки податків є однаковими для всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та визначаються за товарною ознакою: для одного і того ж товару діє єдина ставка податку;
- заохочення експорту готової продукції.

Забороняється одночасне застосування щодо одного й того ж товару податку на експорт і імпорт та режиму ліцензування і квотування експорту відповідно до статті 16 цього Закону, за винятком випадків встановлення режиму ліцензування і квотування як заходу у відповідь на дискримінаційні дії інших держав згідно із статтею 16 цього Закону

Стаття 13. Принципи митного регулювання при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності

Україна самостійно здійснює митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності на своїй території. Митну політику України визначає Верховна Рада України.

Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності здійснюється згідно з цим Законом, Митним кодексом України, законами України про митне регулювання, Єдиним митним тарифом України та міжнародними договорами України.

Територія України становить єдиний митний простір, на якому діють митні правила України, з додержанням зобов'язань, що випливають з міжнародних договорів України.

Єдиний митний тариф України визначається згідно з відповідним законом України та міжреспубліканськими договорами України. Єдиний митний тариф України встановлює на єдиній митній території України оподаткування митом предметів, що ввозяться на територію України або вивозяться з неї. Ставки Єдиного митного тарифу України мають бути єдиними для всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності незалежно від форм власності, організації господарської діяльності і територіального розташування, за винятком випадків, передбачених законами України та її міжнародними договорами.

Митний контроль та митне оподаткування на території спеціальних економічних зон регулюються спеціальними законами України та міжнародними договорами, які встановлюють спеціальний правовий режим цих зон у кожному окремому випадку.

До суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (іноземних суб'єктів господарської діяльності), які провадять демпінг, а також тих держав, які застосовують щодо України дискримінаційні дії, можуть вживатися митні заходи, передбачені статтями 29, 31 цього Закону.

Митні правила України, які повинні включати порядок декларування товарів, сплати мита та інших податків, що справляються при переміщенні товарів через митний кордон України, надання митних пільг та інші умови проходження митного контролю, встановлюються законами України про митне регулювання. Єдиний митний тариф України та митні правила України мають бути офіційно опубліковані у загальнодоступних засобах масової інформації не пізніше як за 45 днів до дати введення їх у дію. В разі, якщо зазначені документи не будуть офіційно опубліковані, вони чинності не набирають. Якщо зазначені документи будуть опубліковані пізніше як за 45 днів до введення їх у дію, датою набрання чинності буде вважатися 46-й день з моменту офіційної публікації. Офіційною публікацією вважається публікація в періодичному офіційному виданні Верховної Ради України або Кабінету Міністрів України. Датою офіційної публікації вважається дата фактичного виходу в світ відповідного номера цього видання.

Україна як держава несе відповідальність за дії своїх митних органів згідно із статтею 34 цього Закону.

Експортні операції з металобрухтом здійснюються відповідно до цього Закону з урахуванням особливостей, визначених законами України "Про металобрухт" та "Про вивіз (експортне) мито на відходи та брухт чорних металів".

Виключно уповноваженими Україною як державою суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності може здійснюватись експорт та імпорт озброєння, боєприпасів, військової техніки та спеціальних комплектуючих виробів для їх виробництва, вибухових речовин, ядерних матеріалів (включаючи матеріали у вигляді тепловипромінюючих зборок),

технологій, устаткування, установок, спеціальних неядерних матеріалів та пов'язаних з ними послуг, джерел іонізуючого випромінювання, а також інших видів продукції, технологій і послуг, які в даний час використовуються при створенні озброєнь і військової техніки або становлять державну таємницю України; дорогоцінних металів та сплавів, дорогоцінного каміння; наркотичних і психотропних засобів; експорт творів мистецтва і старовинних предметів з музейних фондів України. Призначення уповноважених суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, які можуть здійснювати зазначені експорт та імпорт, і регулювання відповідних експортно-імпортних операцій належать до компетенції Кабінету Міністрів України, який має погоджувати свої рішення з відповідними Комітетами Верховної Ради України.

Встановлення у будь-якій формі державної монополії на експорт та імпорт інших видів товарів не дозволяється і може бути оскаржено у судовому порядку.

На території України можуть запроваджуватись **спеціальні економічні зони** різного типу. Статус та територія зазначених зон встановлюються Верховною Радою України згідно з законами України про спеціальні економічні зони шляхом прийняття окремого закону України для кожної з таких зон. Україна може укласти з державами, які мають спільні з Україною морські та/або сухопутні кордони, двосторонні та/або багатосторонні договори, що встановлюють на основі взаємності спеціальні правові режими торгівлі, товарообігу (прикордонна, прибережна торгівля та інші) і передбачають пільгові умови для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України та суб'єктів господарської діяльності цих держав у відносинах з ними.

Економічні відносини України з іншими державами регулюються відповідними міжнародними договорами та нормами міжнародного права. Україна укладає, виконує і денонсує міжнародні договори з питань зовнішньоекономічної діяльності, а також договори, які стосуються таких питань. Правовий статус суб'єктів господарської діяльності інших держав на території України визначається чинними законами України та вищезазначеними договорами.

5. Національний економічний інтерес та сфери реалізації національного економічного інтересу України.

<https://nes2030.org.ua/docs/doc-vector.pdf>

с. 68-85

6. Міжнародна конкурентоспроможність країн та Україна у світових рейтингах

Рейтинги